

A TOVÁBBKÉPZÉS JELENLEGI HELYZETE SZEGEDEN

(KORREFERÁTUM)

SZABÓ G. LÁSZLÓNÉ

a Továbbképzési Kabinet h. vezetője

Drien tanszékvezető elvtárs referátumában hallottuk: „Megnövekedett az iskola szerepe és felelőssége az új nemzedék arculatának kialakításában. Az ifjú nemzedék nevelésében döntő szerep az iskolára, a pedagógusra hárul.”

Mikor e feladat elvégzésére gondolok, Disterweg szavai jutnak eszembe: „A pedagógus csak azon mértékben és fokban hat másokra nevelőleg és képzőleg, amennyiben magát is nevelésben, képzésben részesíti.” Másrészt pedig meggyőződésem, hogy nekünk pedagógusoknak kell először elsajátítanunk az *életünk végéig* tartó permanens önnevelés, ismeretszerzés, önfejlesztés képességét. Csak így várhatjuk, hogy neveltjeinket erre az útra tudjuk vezetni. A csak módszertani változtatás kevésnek bizonyul; szemlélet-megújulásról is szó van.

I. A pedagógusok intézményes továbbképzéséről történő gondoskodás továbbra is állami feladat. (Vö. V. Nevelésügyi Kongr. témabizottságok jelentés III. fejezete.)

A pedagógusok továbbképzésének tartalmát és szervezeti rendjét meghatározó (1956 óta harmadszor történt az átszervezés) 109/1969. (M. K. 4-es) MM. számú utasítás 1969. február 17-én jelent meg. Szegeden Mjv. Tanács V. B. ülése 1966. december 6-án (három évvel a fenti rendelkezés előtt) határozott a továbbképzés szervezeti kereteinek, feltételeinek korszerűsítése érdekében.

Mivel sajátos szervezeti felépítése van: röviden vázolom. Az akkor felépült új Béke utcai Általános Iskola lett a továbbképzés központja, melyben egyidejűleg kiemelt költségvetéssel megkezdtük a továbbképzési célokat szolgáló pedagógiai szakkönyvtár állományának fokozatos fejlesztését. A 32 tagú tantestületben 8 ált. iskolai szakfelügyelő is kinevezést nyert, akik a Továbbképzési Kabinetnek egyben külső munkatársai. Így az itt dolgozó szakfelügyelők a Béke utcai Általános Iskola mindennapi oktató-nevelő munkájában szervesen, életközben tevékenykedve nemcsak irányítói a továbbképzésnek, hanem gyakorló bemutatói is, az iskola pedig a továbbképzés műhelye, bázisiskolája.

Ebben az iskolában kabinet-rendszerű oktatás folyik, korszerű felszerelés van, vagyis tárgyi-személyi feltételek megfelelőek a kísérletek, próbálkozások beindítására, szaktárgyi nevelési felmérésre stb. A középiskolai szakfelügyeleti csoport is munkaszobát kapott.

Az új továbbképzési intézmény elé fokozott követelményt állított közoktatáspolitikánk. Néhány új elvet emelek ki, amelyet a továbbképzési munkában érvényesíteni kellett: Így pl. olyan programok összeállítására törekedtünk, hol a pedagógus egy tanfolyam keretében egyszerre, együtt foglalkozik a szaktárgyi, ideológiai és pedagógiai területtel. Egyszóval a komplexitást érvényesítettük. Másik ilyen elv az elmélet és gyakorlat egységének elve. A továbbképzésünkben éreztük, hogy az oktatás-nevelés közelsége nélkülözhetetlen. Harmadik jellemvonás a differenciáltság

értékesítése a továbbképzésben: a szervező munkában, mozgósításban azért, hogy a pedagógusok választani tudjanak felkészültségük, érdeklődésük és a pedagógus munkakörben eltöltött éveik alapján a nekik legmegfelelőbb tanfolyam-formában.

Végül a továbbképzés sokféle szervezeti formáinak tervezésekor alapelveként határoztuk meg, hogy a továbbképzés az oktató-nevelő munka eredményességének fokozását szolgálja mindenképpen.

A továbbképzés formái jelenleg Szegeden:

1. Legrégibb hagyománya van az ún. *szakmai munkaközösségi* formáknak. Általános- és középiskoláinkban igen színes és gazdag programmal dolgoznak. Ennek a továbbképzési formának a száma a legnagyobb.

2. *Gyakorlati (2 éves) komplex szemináriumok.* Ehhez az OPI általános elveket dolgozott ki. Kicsit késve, de nagyobb segítséget adott a múlt hónapban kézhezkapott „orientáló programmodell” (ált. és középiskolai fizika, kémia szaktárgyakból). Kabinetünk a szakfelügyelők és a szegedi Tanárképző Főiskola és Tudományegyetem segítségével írásos tematikák kiküldésével hirdette meg a komplex tanfolyamokat a múlt év májusában.

Így tudtuk ezeket az ideai tanévben 5 ált. iskolai és 4 középiskolai szaktárgyból beindítani, összesen 175 résztvevővel. A résztvevők kiválogatása önkéntes jelentkezés alapján történt. A fent említett elvek közül a differenciáltságot az óvónői továbbképzéseknél tudtuk érvényesíteni.

a) Indítottunk 23 vezető óvónő, óvodai felügyelő részére vezetőképző tanfolyamot. A foglalkozásokon az egyénekre lebontott feladatok önképzésre, folyamatos egyéni tanulásra serkentik a tanfolyam hallgatóit.

b) Külön tanfolyamot szerveztünk a középső és nagycsoportot vezető óvónők részére (ez a legnépesebb).

c) Kezdő óvónők számára. Ide soroltuk az 1—4. éve dolgozó okl. óvónőket.

d) Bábtanfolyamot is szerveztünk, és végül a képesítés nélküli óvónők is egy külön csoportot alkotva ismerkednek az óvoda-pedagógiai munkával. Ez olyan „hézagpótló” tanfolyam csupán.

3. Előbbre léptünk az általános iskolai igazgatók szervezett továbbképzésében. Az 1969/70-es tanévben kezdtük el a három éves speciális tanfolyamot. Első évfolyamon „A korszerű vezetés elmélete és gyakorlata” témával foglalkoztunk, második évben az „Eredményvizsgálatok az iskolavezetés ellenőrzésében” témakört dolgoztuk fel 10 alkalommal. Harmadik évfolyamon az „Eredményvizsgálatok a nevelés területein, az eredményvizsgálatok tapasztalatainak felhasználása a személyiség sokoldalú fejlesztésére” című témakör tanulmányozását tervezzük. Természetesen ez a program is kísérleti modell. A harmadik év végén a résztvevők alapos elemző munkát végeznek és a kritikai észrevételeket figyelembe véve léphetünk tovább a vezetőképzés területén.

4. *Különböző tanfolyamok:* napközis nevelők, pályaválasztási felelősök, honvédelmi ismereteket tanító középiskolai nevelők, ált. iskolai és ifjúsági könyvtárvezető tanárok, felnőttoktatásban dolgozók, gyógytestnevelő tanárok, gyógypedagógiai intézményben tanító nevelők, ifjúságvédelmi felelősök, „Világnézetünk alapjai” tárgyat tanító középiskolai tanárok stb. tanfolyamai.

5. Ide sorolom még a pedagógiai továbbképzés másik alapvető formájaként minősített nevelőtestületi vitákat is, amelyekben két alkalommal kötelező, illetve az

iskola vezetőség által meghatározott pedagógiai, didaktikai, módszertani témákat dolgoznak fel a tantestület tagjai.

6. Az ideológiai továbbképzés a következő formákban realizálódik jelenleg:

a) A szakosított ideológiai tanfolyam II. évfolyamán (e tanévben van utoljára ez a forma).

b) A komplex gyakorlati szemináriumok anyagába beépítve: a marxizmus— leninizmus esti egyetem általános és szakosított tagozatai, időszerű művelődéspolitikai, aktuális bel- és külpolitikai előadások, az MSZMP megyei és városi bizottsága irányításával. A továbbképzés formáiról szóló felsorolás korántsem teljes, de talán sikerült érzékeltetnem a Kabinet dolgozói és külső munkatársai által végzett sokirányú szervező, ellenőrző, tartalmi munkát, melyet a Művelődésügyi Osztály iskolai csoportjával együtt végzünk megfelelő önállóság meghagyásával.

II. Korreferátumom második részében kapcsolódom tulajdonképpen az előadás témájához, mégpedig úgy, hogy a jelenleg tapasztalt és meglevő problémák megoldásának útját behelyezem abba a korszerű modellbe, amelyről ma oly sokoldalúan hallottunk.

1. Az intézményes továbbképzés az utóbbi időben veszített rangjából. Ennek — jól tudjuk — több oka van, erre nem akarok kitérni, de többen utaltak rá. Tapasztalatunk az, hogy a továbbképzés elvei, célja, felépítése a közoktatás vezető rétegében vált csak tudatossá, *akikért pedig van*, a pedagógusok széles körében (tisztelet a kivételnek) még nem tisztázódtak az elvek, a formák és bizonyos tartózkodás és óvatosság érezhető, egyesek félnek a túlterheléstől stb.

2. Megoldatlan feladat az is, amit a „Témabizottságok jelentéseiben” a 112. oldalon olvashatunk: „A továbbképzésben érvényt kell szerezni mind a kötelezőség, mind az önkéntesség elvének.” Ennek értelmében kötelező minden pedagógus számára a folyamatos, rendszeres tanulás, és „általában” önkéntes a továbbképzési forma megválasztása.

3. A következő lényeges probléma: aki a továbbképzésben résztvesz, annak könnyíteni kell iskolai munkáját, elfoglaltságát. Kérdezem: „Hogyan, miképpen?” Mert még ma is a továbbképzésben résztvevő tanárnak a „szabadnapról” elmaradt munkát egyéb napokon, a hét többi napján kell pótolnia. Tehát intézményesen nem mentesítjük a munka egy része alól, ami pedig jogos volna. Úgy érzem, hogy már az általam vázolt 3 probléma is az *intézményesített, szervezett továbbképzés súlyának, megbecsültebb helyének megteremtését sürgeti és elképzelhető*, hogy a posztgraduális képzés hazai modellje gyökeresen változtatna kedvező irányban ezen a helyzeten.

4. Továbbá kiemelem az *önképzés* meglevő problémáját is. Egyre gyakrabban olvassuk az önképzésről, hogy a pedagógus etika legsajátosabb összetevője. De véleményem szerint ehhez a munkához is az eddiginél sokkal nagyobb mértékben segítséget kell nyújtani a pedagógusoknak, központi ajánlásokat adni folyamatosan, szakirodalm-jegyzéket, konzultációkra hívni az egyéni tanulókat, a beszámolók formáit is meg kell határozni a tanári minőséghez színtezve. Általában ki kellene dolgozni az egyéni tanulás modelljét is.

Ide venném a kísérleteket, a tudományos kutatásokat végző, alkotókedvű és tehetséges pedagógusok összefogásának, irányításának szükségességét is. Érdemes felfigyelni az alkotó pedagógusokra, mégha vékony rétege is a 110 000 pedagógus társadalomnak. Erről a problémáról dr. Pataki Ferenc így ír a Társadalmi Szemle 1971/3. számában: „A pedagógus pálya csökkenő vonzásának pl. az alacsony jövedelmi szintnél talán még fontosabb tényezője, hogy alig nyújt egyéni előre haladási

lehetőséget.” Ezt a munkát leghatékonyabban szintén a tudományos és pedagógusképző intézmények irányíthatnák a jövőben.

5. A korábbi továbbképzési rendszer elemzése kapcsán több fórum megállapította, hogy a pedagógusoknak sokkal jobban kell ismerniük szaktudományuk újabb eredményeit. Ezzel a kritikával messzemenően egyetértünk. De ezeket a hiányosságokat a Kabinetek egyedül nem képesek megoldani, csak a pedagógusképző intézményektől várhatják a tartalmi segítséget.

Mit is kérhetnénk mi a posztgraduális stúdiumtól ezen a területen?

a) Közvetítse az ált. iskolai és középiskolai tanárok, a gyakorlatban működő szakemberek számára a tudomány új eredményeit.

b) Speciális szakirányban mélyítse nevelőink szakismereteit.

c) Ismertesse nagy vonásokban az oktató-nevelő munkában nélkülözhetetlen kiegészítő jellegű társtudományok: a nevelésszociológia, szociálszociológia, pedagógiai-pszichológia, neveléselmélet stb. eredményeit.

d) Mélyítse el azokat az általános elméleti ismereteket, melyek a társadalmi tudatformálást erősítik pedagógusainkban.

6. A *párhuzamosság*, az ötletszerűség is megtalálható még a Kabinetek továbbképzési munkájában. Az egészséges koordináció, valamint az egységes irányítás következtében lehetséges ennek megszüntetése, erre is az intézményesített továbbképzési irányítás képes csak.

7. Végül megemlítem, hogy sem az eddigi továbbképzési rendszer, sem az új, posztgraduális stúdium tartalmi munkája nem ér semmit sem, ha ezt pedagógusaink közvetlenül az iskolai oktató-nevelő munkájukban nem gyümölcösöztetik. A továbbképzés csak az iskolai valósággal szoros összefonódásban tudja megoldani feladatát. Vagyis a bemutató tanítások egész sorát kell nekünk szervezni ahhoz, hogy a továbbképzés hatékonyságát mérni, érzékelnünk tudjuk exakt módon és tovább lépve azt is kell vizsgálni, hogyan tükröződik mindez a tanulók képességének fejlődésében és teljesítményének fokozásában.

Minden továbbképzési akció, tanfolyam annyit ér, amennyit sikerül tanárainknak a tanítási órán és órán kívül megvalósítani. Tehát növelni kell a gyakorlatok számát, ahol a pedagógus konkrétan tevékenykedhet, ahol a pedagógiai gyakorlat által igazolt új eredményekre vezető módszeres eljárások kipróbálhatók és elterjeszthetők. Ezt segíti a bázisiskolák hálózata, melynek rövid másfél éves tapasztalatai is kedvezőek. Amit nem vállalhat magára a posztgraduális stúdium, azt a gyakorlati munkát kellő hatékonysággal a Továbbképzési Kabineteknek kell végezniük a jövőben is. További finomítással, sok-sok hasznos módszer népszerűsítésével.

Az eddig elmondottakból is, de a pedagógusképző intézményekkel kialakított rövid kapcsolatok tapasztalataiból is kitűnik, hogy nem lehet a pedagógusképző intézmények és a Továbbképzési Kabinetek közös tevékenységét csak az *egyéves vezetői tanfolyamokkal* kapcsolatos feladatok ellátására leszűkíteni. Bár távol áll tőlem, hogy ezt a színvonalas szakmai kéadernevelést lebecsüljem, amely az egyéves tanfolyamokon folyik. Hiszen megyékben, városokban ezek közül a tanfolyamhallgatók közül kerülnek ki majd a jó szakfelügyelők, tanfolyamvezetők és munkaközösségvezetők.